

Vapaussotiemme Lakeuden Perinneyhdistys ry:n puheenjohtaja, reservin majuri Tapani Tikkanan puhe Seinäjoella Taipale-Vuosalmi muistomerkillä 13.3.2021.

Kunnioitetut sotiemme veteraanit, sota-ajan sukupolvi, hyvät kuulijat!

Talvisodan kunniakkaiden puolustustaisteluiden päättymisestä on tänään kulunut 81 vuotta. Itsenäisyytemme oli todella vaarassa talvisodan alussa joulukuussa 1939 ja sodan lopussa maaliskuun alussa 1940. Vaikka Suomen ja Neuvosto-Venäjän välillä tehtiin rauhansopimus Tartossa 14.10.1920 ja sitä täydennettiin hyökkäämättömyyssopimuksella 21.1.1932, Neuvostoliitto hyökkäsi 30. marraskuuta 1939 Suomeen.

Neuvostoliitto asetti vuoden 1918 vallankumouksen jälkeen Venäjälle siirtyneen kommunistin Otto Ville Kuusisen nukkehallituksen houkutellakseen Suomen työväestön kapinaan joulukuun alussa 1939. Tilanne oli kuitenkin toinen kuin tammikuussa 1918 ja Suomen kansa oli yksimielinen hyökkäyksen torjumisessa. Stalinin puhdistukset Neuvostoliitossa olivat saaneet jopa Suomen kommunistit vakuuttuneeksi siitä, että vastarinta on parempi vaihtoehto kuin antautuminen.

Suuri osa eteläpohjalaisista taisteli everstilutnantti Matti Laurilan Jalkaväkirykmentti 23:ssa, mutta eteläpohjalaisia oli sijoitettu myös muihin joukko-osastoihin. Kevyt osasto 8:n eskadroona muodostettiin nurmolaisista. Maaliskuun 5:ntenä eskadroona aloitti luutnantti Olavi Peltolan johdolla vastaiskun Äyräpään kirkkomäelle kello 6 aamulla. Taistelun päätyttyä noin kuuden tunnin kuluttua ainoastaan 10 miestä oli vahvuudessa. 42 nurmolaista, sekä mm. raumalainen komppanianpäällikkö Olavi Peltola oli kaatunut ja yli 50 haavoittunut.

Myös Laurilan rykmentti kärsi Taipaleenjoella ja Vuosalmella raskaat tappiot. Menetyksistä huolimatta sekä Taipaleenjoki että Äyräpää kestivät. Rykmentin talvisota päättyi Äyräpään kirkon luona maaliskuun 13. päivä kello 11, kirjaimellisesti yhdennellätoista eli aivan viime hetkellä.

Sodan jatkuminen olisi voinut johtaa läpimurtoon, ei vain Äyräpäässä vaan useilla muillakin rintamanosilla, ja lopulta Suomen miehitykseen.

Takavuosina meille jokaiselle tutussa mainoksessa todettiin ”kahta en vaihda”. Kaksi asiaa joita minä en vaihtaisi, ovat kunnioitus sotaveteraaneja kohtaan sekä kiinnostus kotiseudun ja maamme historiaan. Ilman sotaveteraanien uhrautuvaisuutta meillä ei olisi itsenäisyyttä. Kotiseutu on antanut ja antaa meille eväät elää itsenäisessä Suomessa. Tiedämme mistä olemme kotoisin ja voimme olla siitä aidosti ylpeitä.

Artturi Leinonen on kirjoittanut:

”Puu kasvaa juurien voimasta, mutta juuret eivät ole yhden hetken asia. Myös vapauden puu tarvitsee juurensa ja ruokamultansa. Suomenkaan vapauden puussa silmut eivät olisi omana kevät kautenaan puhjenneet lehdeksi, elleivät juuret olisi imeneet voimaa oikeasta maaperästä.”

Eversti Matti Laurila viittasi puolestaan lakeuden henkeen talvisodan jälkeen julkaistussa Etelä-Pohjanmaan sankarivainajien muistojulkaisun esipuheessa. Hänen mukaansa lakeuden henki on voima, joka on taistelijan ominaisuutena erikoisen merkittävä. Sen kannustamana eteläpohjalaiset ovat useasti nousseet uskonsa, kotinsa, kotimaakuntansa ja isänmaansa puolesta sortajaa vastaan.

Kuulun sukupolveen joka ei ole elänyt sota-aikaa, mutta jonka vanhemmat, isät ja äidit ovat kokeneet sodan ja lähes jokaisen isät ovat osallistuneet taisteluihin rintamalla. Vaikka he eivät yleensä puhuneet sodasta kotona perheen keskuudessa, oli sota monella tavalla läsnä. Sodissa koetut henkiset ja fyysiset vammat seurasivat arjessa ja valvottivat öisin. Milloin kaksi sotaveteraania tapasi toisensa, puhe kääntyi nopeasti sotaan.

Oma isoisäni osallistui 17 -vuotiaana vapaaehtoisena vapaussotaan 1918 ja varusmiespalveluksen suorittuaan hän lähti Aunuksen sotaretkelle 1919. Kaksikymmentä vuotta myöhemmin hän oli mukana talvisodassa. Jatkosodan alkaessa 1941 hän oli 40 -vuotias kahdeksan lapsen isä ja haavoittui heti sodan alkupäivinä Kaalamon asemalla niin vaikeasti, ettei hänen tarvinnut lähteä uudelleen rintamalle.

Sotavammat näkyivät mm. tikanheitossa, jossa paapalla oli oma persoonallinen heittotyylinsä. Hän ei voinut pitää tikkaa kranaatinsirpaleen ruhjomien peukalon ja etusormen välissä, vaan heitti sen kämmeneltään.

Eräänä jouluna joulupukillakin sattui olemaan samanlainen vamma kädessään ja silloin usko joulupukkiin koki vakavan kolauksen.

Lapsuuskotini oli Jurvassa. Talvisodassa suurin osa jurvalaisista oli sijoitettu JR 23 ensimmäisen pataljoonan kolmanteen komppaniaan. Samassa perusyksikössä palveli myös pienen kotikyläni Koivuportaankylän miehiä. Isäni oli lääkintämies. Hän sulki Äyräpäässä 3.3.1940 lähimmän naapurin, koulukaverinsa silmät viimeisen kerran. Tätä ennen naapurin poika oli haavoittunut jo kahdesti. Talvisodan Taipaleessa ja Äyräpäässä haavoittui myös muita kyläläisiä ja edellä mainitun isoisän poika, enoni, samalla kirkonmäellä vielä kesällä 1944.

Sota oli mukana lapsuuteni arjessa. Muutama esimerkki: isän parranajovälineitä säilytettiin pahvisessa valopistoolin patruunalaatikossa, joka nostettiin aina partaa ajettaessa esiin tuvan pöydälle, kynsien leikkauksessa käytettiin lääkintämiehen kahteen osaan irrotettavia saksia ja kesäisillä onkimatkoilla madot kuljetettiin sodasta tuodussa bakeliittisessä savukranaatin kuoressa.

Olen käynyt Taipaleenjoella ja Äyräpäässä. Äyräpään kirkosta oli silloin jäljellä ainoastaan ruosteisia kattopeltejä ja kasa tiiliä. Eräessä tiilessä huomasin kirjoitusta ja otin sen mukaani. Tiilessä lukee SAVIKKO. Kotona sain selville, että kirkon rakennusaineena käytettiin Muolaan Perkjärvellä puretun Saviniemen hovin päärakennuksen seinätiiliä. Säilytin tiiltä aikanaan työhuoneessani, muistuttamassa minua esi-isien peräänantamattomuudesta Äyräpäässä, likipitään mahdottoman tehtävän edessä.

Mäntässä G.A. Serlachius – museoon oli rakennettu kymmenisen vuotta sitten kuvitteellisen veteraanipariskunnan, Toivon ja Lyylin koti. Näyttelyn nimenä oli ”Miltä sota tuntui?”

Esitystapa oli tavallisen ihmisen näkökulma ja hänen tapansa kokea sota ja sen todellisuus. Elämyksellinen kerronta antoi näyttelyssä kävijälle mahdollisuuden ymmärtää sodan kokeneiden ihmisten ajattelua ja pohtia, miten olisi itse sota-ajasta selvinnyt.

Olohuoneessa aiheena oli ”Taistelu”. Välillä huone hämärtyi melkein pimeäksi, jolloin se alkoi elää: seinille heijastettiin juoksevia ja taistelevia mustavalkoisia silhuettimaisia hahmoja. Lumisen maiseman keskellä miehet hyökkäsivät,

puolustautuivat, pakenivat ja kaatuivat. Räjähdyksen ja ilmassa lentävän maan läpi näkyi tuskaisia kasvoja ja käsikähmään käyviä miehiä raskaissa mantteleissaan. Taistelun äänien vaimentuessa kuului veteraanien kertomuksia taistelusta ja vihollisen kohtaamisesta. Muistan erään lausahduksen:

”Kun ei ole vaihtoehtoja niin ihminen kestää mitä vaan.”

Sota koetteli koko kansaa. Ei sovi unohtaa lottia, joista osa toimi rintamalla vapauttaen miehiä sotatoimiin, osa kotirintamalla mm. huolto- ja ilmavalvontatehtävissä. Valtakunnallisen Lotta Svärd järjestön perustamisesta tulee tänä vuonna kuluneeksi 100 vuotta.

Monet kotirintaman naiset joutuivat kantamaan yksin vastuun perheestään, jolloin kaiken fyysisen ponnistelun ylle lankesi monelta taholta turvattomuuden henkinen paine. Sotien päätyttyä sodan kauhut kokenut sukupolvi maksoi mittavat sotakorvaukset. Karjalaiset rakensivat elämänsä täysin tyhjästä vieraisiin olosuhteisiin, uskottiin parempaan huomiseen vaikka ei ollut kuin kaksi kättä. Black & Deckeristä ei osattu edes uneksia!

Hyvät kuulijat!

Tämän sukupolven ansiosta elämme, koronapandemian aiheuttamista monista ongelmista huolimatta, hyvässä ja turvallisessa yhteiskunnassa.

Meidän juuremme ovat syvällä lakeuden mullassa, josta vapauden puun lehdet ovat imeneet voimansa vuosikymmenestä toiseen ja lakeuden henki on ylläpitänyt maanpuolustustahtomme korkealla tasolla. Olemme nyt ja tulevaisuudessa valmiit tekemään kaikkemme isänmaamme vapauden ja itsenäisyyden puolesta menneiden sukupolvien tavoin, sillä veteraanisukupolvilta saamamme perintö on meille kallis. Taipaleenjoella ja Vuosalmella annetut uhrin eivät ole olleet turhia, sillä säilytimme itsenäisyytemme. Uskomme, että Suomen yllä saavat aina liehua siniristiliput vapaan maan tunnusmerkkeinä.

Seppelpartiot, lähtekää nyt täyttämään tehtäväänne!